

Атанас П. Славов

Сиянието на реката

На Пламен Аврамов
– художника, мислителя, непоколебимия

I.

Ден Сир се усети много странно, когато за пръв път стъпи върху тези тъмночервени плочи. Струваше му се, че под ходилата му диша живо тяло. Наистина плочите бяха твърди и грапави, но от тях лъчеше топлина – не от слънцето, а друга. Тя като че беше присъща на на червения камък, както му принадлежеше и целия този безмълвен, проснат между дърветата път.

– Що за чудесия? – промърмори Ден Сир и приседна да разгледа плочата. В главата му неканена се появи убедеността, че всичко това е страшно, страшно старо...

Преди повече от тридесет столетия непонятния народ на деинорите бе строил този път, за да отпътува неизвестно къде, неизвестно кога, почти без следи и присъда на времето. И добре, че го имаше това „почти“, – то доведе тук Ден Сир.

Казвах му, че странни сенки прелитат понякога пътя, като че ли човек пробягва, но няма такъв. Като че ли деинори оживяват, бродят из Пътя и се връщат в Неизвестното Спокойствие.

– Глупости, оживявали древните! – мърмореше Ден Сир. – Въпреки че май наистина... не, това са летанци... летанци са туй! Сигурно сенките им са прелитали през пътя, а докато си дигнеш главата...

Тридесет столетия този път не е тъпкан от човешки нозе, ако не се смятат любопитните. Но любопитния не е от тези, които ще посмеят да стигнат до края. В това Ден Сир беше уверен.

Той щеше да посмее. С леко накуцване, все по нагоре по тъмночервената просека, а пред него тича само неговата, човешка сянка. Наклонът е лек. Няма умора в прекосеното му от белези тяло. Пътят изчезва назад. Завой след завой потъва в гъсталака на ниските виолетови дървета. Над пропастите висят все същите тъмnochевени плочи, окачени на живи въжета от усукани лиани. Висящите мостове са стари, но здравината им е все същата, магия е направила лианите безсмъртни, дала им е силата да надживеят вековете.

Опа-а!

Светкавична сянка драсна по плочите и Ден Сир метна поглед нагоре колкото да види опашката на летанеца. Срамна тръпка пробяга по гърба му. Всичко наоколо беше някак си не като наистина. Като че ли случаен пътник бе сънувал тук и беше оставил съня си, така че

минувача да попадне в лепкавите му мрежи. Отиваш неизвестно никъде, наоколо си усещаш никого, само сянка притичва, и като че ли тя е истинската...

Изпращаха го с неодобрителни погледи, но никой не го спря. Може би защото това място не беше нито свещенно, нито непркосновено, просто беше прието да се правят, че не съществува. А може би просто се страхуваха от Ден Сир – легендата за деянията му бе стигнала и до тези места. Никой не би могъл да забрави за Деерлинския бунт, но кой би приел легендарния победител като прост ловец в своите гори? Нито се бори за власт, нито трупа богатства – див, нелеп човек. Пееха се песни, за това, как с един удар обезглави Норчар Страшни, Норчар Мъртви, но не дойде ли веднага на трона хилавото му синче?

„Всичко помнят хората – мислеше ловецът. – Всичко... Забравя ли се нещо като Деерлинския бунт? Аз за тях вече не съм човек а... Сам даже не знам какво – бог или демон?“

Тъжни мисли... Рухна времето, когато се гордееше със славата си – започна да забелязва, че тя плаши хората. Смутител на спокойствието, предизвиква божия гняв... Много по-късно научи, че самият Норчар се е погрижил за тази слава, разпръснал я е далеч зад границите на Деерлинските земи, там където свършва царствената му власт и започва безсилието да залови живия Ден Сир.

„Хитра подлост, подла хитрост... Добре го измисли, о, Норчар Мъртви. Не с оръжие ме довърши, а със слава! Аз те прострях с един удар, а ти разтегли отмъщението си за дълги години. Само месец след бунта те достигна моето оръжие, място на трона за синчето ти освободих, но славата, черната слава която съчини за мен не ме оставя вече години...“

Ето той е тук, на пътя на деинорите, а кой е с него? Само сянката му – накуцваща като стопанина си. Разбира се, не може да се каже, че никой не те разбра. Приятно беше да разговаряш с мъдреците от Небесния лес нали? Но кой мъдрец ще се съгласи да напусне обителта на своята мъдрост? Да бяха тук Зурон, Хок-Хок, Круд-Ветрояд... няма ги отдавна, отпътуваха в своето Неизвестно Спокойствие приятелите. Шест години изтекоха като сълзи от онзи страшен миг, когато Деерлинският бунт се задави в собствената си кръв. А Ден Сир не преставаше да се проклена, че допусна тази отчаяна, предварително обречена битка, че прие да бъде предводител на тези безупречни мъже, че лежа, макар и оглушен от ядро на катапулта онези страшни седем часа, докато приятелите му – островче от разбягалата се селяшка армия са го отбранявали в

плътен кръг... докато потънат в Неизвестното Спокойствие... Ден Сир смяташе света за безбожен – но винаги при спомена за тях искаше да вярва, че не са изчезнали съвсем.

Понякога съжаляваше, че оживя. А бягаше тогава, макар че на човек не беше подобен. И носеше тялото си, макар превърнато в една единствена рана. И сам допълзя до Небесния лес, докато се заемат с него местните мъдреци. Да му излекуват раните, наместват ставите, сростнат костите – е, наистина десния му крак така и зарастна накриво... Там за пръв път видя тунелите на деинорите издълбани в скалите. На пръв поглед – полза никаква, но влезеш ли до средата – изведнъж всичко видимо в отсрещния отвор се приближава с необикновена отчетливост. Явни стават лицата на хора, намиращи се на много дни път от тук, виден е даже невъобразимо далечният Деерлин.

Като че ли добре се живееше в Небесния Лес. Защо трябваше да го напуска? И години да броди от страна на страна и да плаши всички със своята слава?

Той крачеше, навел глава, потопен в тягостни спомени. Но усети, че нещо наоколо се е изменило, като че ли пространството е вече по-широко, въздухът – някак напрегнат, зареден с невидима сила. Ден Сир вдигна глава, спъна се на равното и застина. Беше стигнал.

Пътят свършваше с кръгла площадка увенчана от нещо, което напомня каменните беседки от крайбрежието на Малкия Юг. Само размерите... Осем колони от дълбок черен цвят съединяващи се горе в такъв черен пръстен се възвисяваха на височина над десет човешки ръста. Стояха на ниска, широка, кръгла основа. Ето как изглеждало мястото, наречено от деинорите „ТАЛИЕШОМ СИБОУНАЙ ФИМОЯЗОЛО'КАЙ“.

В храма Силтам под йероглифите на това название беше изсечен и техният превод: „Река, съединяваща времената на всички светове“. Ден Сир се изкачи по трите стъпала до „беседката“. Подножието беше пресечено от дъгообразна ивица йероглифи. Ловецът позна някои от тях, но откъснати от цялостта на древния текст, те звучаха самотно и безсмислено. Вече три хилядолетия тези знаци съобщаваха неизвестно какво неизвестно кому. Странна мисъл се мярна в главата на Ден Сир. – не приличат ли тези знаци на него самия, също така загубил живия си смисъл в невъзвратимото минало? Той въздъхна, седна и плъзна пръсти по гладката вдлъбнатина на единия от йероглифите. Изглеждаше, че те не са изсечени а изгорени в странното черно вещество, нито камък, нито метал. Едва сега той забеляза, че никъде, нито в подножието, нито по

самата площадка няма и следа от прах. Като че ли някой поддържа тази чистота...

Много неща са умеели деинорите.

Отпусна се върху черното стъпало облегнат на колоната и така, в пълна неподвижност седя дълго, сякаш искаше да попие от величественото могъщество на това място. Едва когато сянката на колоната се докосна до лицето му, нещо го върна към реалността, и нямаше там нито следа от бившия предводител на Деерлинския бунт, имаше просто Ден Сир. Гладен беше, а това, което очакваше, трябваше да се случи далеч през нощта, в онзи пиан зенит на второто светило, когато спътникът Зун ще догони своята луна Себенера и небесният замък ще бъде тесен за тяхната любов...

Ден Сир скочи и привично се гмурна в тъмнеещата гора – така родна и позната. Цялото му детство беше свързано с гората. Градовете, които безпощадно мачкаха зрелостта му, на младини изглеждаха чужди и далечни като звездното небе. Не, дори небето с неговия вечен кръговрат изглеждаше по-близо и понятно. То в тъмни нощи посочваше верния път, назначаваше подходящото за лов време, подсказваше, кога студът ще подгони племето към топлите землянки и сушеното месо...

– Ден Сир, уморен Ден Сир, – хрипливо запя той, докато се промъкваше през гъстите храсти. – Смешно уморен Ден Сир... Къде полетя Ден Сир, къде ще кацнеш? Уморен, стар, Ден Сир...

Къде, къде!... Колкото може по-далече от родните места, по-близо до градовете, към това, което – веднъж прекрачил в зрелостта – ще назовеш своя мечта. И няма да разбереш, отначало, какъв е нейният смисъл. Думите няма да стигат за нея, но винаги ще изглежда достатъчно близко, за да те накара да се промъкваш през храстите на хитрите житейски премъдрости, натрупани от родното племе, през злобното властолюбие на градските управници, през фанатичната самовглъбеност на учените мъже. В онова време, когато Ден Сир бе вожд на племе, избяга и неговата жена. А след нея и цялото племе, не можеше то да разбере накъде го води Ден Сир. Знаеха, че вождът е най-силен – не можеш го победи в ритуален двубой. Не знаеха само, че той търпи поражения винаги при опит да се пребори със своята мечта. И продължаваше да ѝ се подчинява. Тъй веднаж през нощта докато Ден Сир спеше, си отидоха всички – със жените, децата и палатките, без нито един разбудящ звук. Остави му само един нож, огниво, и чифт топли кожи. И, разбира се, свещената тояга на вожда. От нея ловецът си направи нова дръжка за ножа. А след това – град подир град. Ту ратай, ту наемен слуга. Бараки,

землянки, а най-често – открито небе, още по-близко и родно сред безликото градско многолюдие, където никой не познава никого. Ето тогава ловецът изпита първия си истински страх – че загубва своето лице. После ненадейно му провървя – наеха го слуга в голямата Деерлинска библиотека (Наистина смешно – та той тогава не познаваше буквите. В замяна на това, паметта никога не му изневеряваше, винаги знаеше къде какво има по рафтовете).

Суетният градски свят оставаше зад дебелите стени на библиотеката; вътре се таеше вечността. Там за пръв път се почувствува сигурен. Длъжността му го събираше с духовния елит на града. Неговият страстен и непредубеден ум бързо привлече вниманието на учените мъже. Започнаха по малко да го обучават на грамотност, след това на науки. Някои го харесваха, някои просто от любопитство: „...виж ти, маймуна, не само говори ами и разбира!“ Някой пък си правеше хитри сметки, да вземе след това този съобразителен юначага за секретар и телохранилел едновременно.

– Учеха, учеха... – усмихна се Ден Сир. – И ме прогонваха. Бояха се, както се страхуват от маймуна, която все напирала, да погледне на света по своему, а освен това – да го преправя иска!

Изгонваха го. Той се връщаше в библиотеката, в тясната стаичка, опушена от лоени свещи, където мебели бяха все същите две кожи и вазите за ръкописни свитъци. Вечността оживяваше, като бавна и величествена река и кой знае колко години биха протекли така незабелязано. По малко Ден Сир започна да си намира приятели. Имаше с кого да сподели смътната си мечта, с кого да търси думите годни да я отразят, мечтата оживяваше, ставаше зрима, сродяваше го с тези хора. Сред тях бяха историографът Зурон, художникът Хок Хок; неразделен с него беше музикантът Крудем, Круд Ветрояда, както го кръсти Ден Сир (беше толкова слаб, като че ли с вятър се храни). Имаше и други, но тези тримата станаха най-добрите, истински приятели на Ден Сир. Понякога се чудеха – как така, нищо един за друг да не знаем, а ето яви се някъде отвън дивак-ловец – такъв на улицата не би го погледнал даже, а изведнъж като невидим възел ги сля в истинска дружба. Още повече се чудеше Ден Сир – с какво успя да привлече тези образовани, непостижимо умни и светли хора, нима те също бяха недоволни от мизерността на света, та нали никой от тях не познаваше лишенията?

Та именно от Зурон той за първи път узна за деинорите. Самият Зурон тези древни текстове, даже не текстове, а подобни на мътно стъкло преразкази, някак си не го интересуваха. Но за Ден Сир даже това което

си пробиваше път през завесата на иносказанията преобръщаше всички представи за света и човека. И той започна да се рови, да изтръгва най-малките намеци, да се опитва да освети това, което преди три хиляди години е потънало неизвестно къде, даже не в мрака, просто неизвестно къде...

Даже за неопитното око беше видно, колко се боят преразказвачите от удивителната, плашеща и привличаща истина, която се прокрадва в легендите за деинорите. А в тези смътни текстове Ден Сир усети родство със същата онази мечта, която го тревожеше и заставяше да живее. И още, тези оказания раждаха в него непонятно усещане за преодолано време – време, не минало, а идващо.

Кой знае колко години биха минали незабелязано... Но през прашната вечност на библиотечните стени се промъкваше друго време – живо и трескаво. Все по-тревожно ставаше спокойствието на деерлинските земи, пропукваше се то, като бент от прогнили дъски. Нещо притискаше този бент, напираше към широкия свят и ето – рухна стената и начело на огромната, въоръжена с каквото попадне и набързо обучена армия се носи той, Ден Сир...

Той плъзна пръсти по белега върху скулата си, след това по другия – през слепоочието, и по мястото на лявата вежда.

„Не лице, а календар, забравиш ли за нещо – бележите помнят! Този – от първия бой, този – от последния, а третия сам Норчар ми го подари – там, в подземията на белия дворец. И се шегуваше: «Това е за тебе Ден Сир, знак на справедливостта.» Мъдър беше ти, Норчар, но дълбините на своята мъдрост не подозираше...“

Ден Сир разчисти сметките си с Деерлинския феодал и за тези белези, и за приятелите, и за своята мечта. Разчистени сметки... А стана ли от това по-чист?

Ловецът стана и загаси огъня. Усмихна се – в тези спомени премина и днешния лов. Прекрачи през пепелния, още топъл кръг и се запъти назад към ТАЛИЕШОМ СИБОУНАЙ ФИМОЯЗОЛО'КАЙ. Слънцето, тихо слязло на хоризонта, провираше последните си лъчи в полупрозрачните върхове на дърветата. Жалко, няма го тук Хок Хок, той би нарисувал всичко това и то би оживяло под неговите разноцветни кредити. Ако не беше тръгнал старият Хок Хок след младия, не много умен Ден Сир, ако не беше сменил любимата четка с меч...

– А-а, не! – изруга се Ден Сир. – Стига спомени! Не се живее с живота на мъртвите!

Близко бяха червеният път на деинорите и непонятното черно

съоръжение. Издаваше ги същото онова напрежение на въздуха. И още нещо. Ловецът спря и предпазливо надникна между клоните. Не го беше излъгало предчувствието – там имаше някой.

Чужд.

Той седеше, облегнат на колоната, също както Ден Сир преди два часа. Гледаше в далечината без да вижда нищо, отрешен и непонятно спокоен, не излъчваше опасност, а друго – загадка, дълбочина, тайна. Когато Ден Сир излезе на открито оня веднага го забеляза, но не промени позата си, само извърна глава и внимателно се вгледа. Едва когато Ден Сир се спря на три крачки от него, непознатият стана.

Известно време те стояха и мълчаливо се гледаха. Невъзможно беше да се определи към кой народ принадлежи този човек – не млад и не стар, красиви черти, тъмно зелени очи върху неподвижното лице – откъде е той? На какъв език да се обърне към него? Или да чака той да заговори пръв? Но ако се съди пи всичко непознатият нямаше намерение да прекъсва мълчанието.

Накрая Ден Сир се спря върху наречието от Малкия Юг, известно на всички търговци от континента. Раздразнението в него нарастна до такава степен, че вместо приветствие той рязко подхвърли:

– Как мислиш, още дълго ли ще стоим така?

Непознатият леко се усмихна и отвърна на същото наречие, като произнасяше думите с неестествена правилност:

– За теб не знам. Аз мога и още.

Ден Сир се застави да се усмихне, седна на края на стъпалото и кимна към мястото до себе си. Непознатият последва поканата. Отново се възцари мълчание. Спокойно, но настойчиво Ден Сир попита:

– Отдалече ли си?

– Да.

Тонът на този кратък отговор ясно показваше нежелание за разговор, но ловецът не се предаде:

– Ти навярно си търговец, щом говориш на този език?

Непознатият внимателно се вгледа в лицето му и изведнъж нещо се измени. Очите му станаха топли, а в гласа му, когато заговори се появи благожелателност към събеседника. Ден Сир реши, че са го познали. А той никога не беше виждал този човек...

– Аз говоря на всички езици, – каза непознатият.

– Завиждам ти. – Ден Сир го погледна с ирония. – Как ти се отдава?

– Какво представлява всеки език? Произнесени на глас знаци, а знаците винаги са ми били подвластни, Ден Сир.

– Какво? Ти ме знаеш?!

– Познах те.

– Не съм те виждал, – вдигна вежда Ден Сир.

– Но моите скулптури, навярно, си виждал.

Скулптури! Скулптури – знаци! Ден Сир усети, че не му стига въздуха.

– Значи ти...

Той кимна и с неуловима бързина обрисова във въздуха символ – изящен, точен, с линии стремително изчезващи навътре, нагоре, надалеч!... Под всички изваяния на Егрanaх беше изсечен този знак.

Скулпторът Егрanaх!

Ден Сир усети прилив на огън и студ. Притисна гръб до колоната, нейната твърдост и прохлада успокояваха. От вълнение гласът му изцеди нещо като хрипков шепот:

– Ето... това се казва неочаквана среща! Аз винаги, много силно съм искал да се срещна с теб, Егрanaх. Докато загубих надежда... Какъв вятър те е довял тук?

– Попътен, – усмихна се скулпторът. Усивката му беше като мълния по каменно-сиво небе.

– Така... значи и ти си се стремил към това място? И знаеш какво трябва да се случи тук и сега?

Егрanaх кимна.

– Какво е то?! – ловецът чак се надигна от вълнение. Скулпторът с любопитство го погледна:

– А нима ти не знаеш?

– Точно, не.

– Тогава ще ми се наложи да обяснявам дълго... За деинорите ти въобще чувал ли си?

– И още как. Изчел съм всичко което има в деерлинската библиотека. Малко е това, знам, и то все преразкази... Та нали е тъмен езикът на деинорите, не можеш го прочете. А, още... в Небесния Лес ми показаха тунелите...

– Да, виждал съм ги. И това ли е?

– Това е. Е, разбира се, бях и в храма Силтам, където тези глупаци от северната секта се молят на деинорите като на богове.

– Е, да, – Егрanaх отново се усмихна. – Глупост не им липсва. От тях ли узна за това място? И сигурно никой не ти обясни нещо точно?

– Те просто не знаят. А ти сигурно си узнал, откъде?

– Да си чувал за Кристалната книга?

– Но тя не съществува!

Отново по лицето на Егранах прелетя неговата странна усмивка, предводителка на цяла гама от тънки и непонятни изражения.

– Съществува, Ден Сир. Аз я четох. Свърши ми работа умението да усещам всички знаци. Аз постигнах езика на деинорите...

Странни неща ставаха с Ден Сир. Отново дойде усещането за съновидение. Та само в съня се случва до желаното да стигаш лесно, всяка крачка – победа, всеки въпрос – отговор. Мечтаеше да срещнеш Егранах – и не просто го срещна, той дойде с отговорите на тайни, които го терзаят цял живот... Изглеждаше, че само една стъпка е останала до мечтата за другото, несъществуващо, прекрасно...

Ден Сир дълбоко въздъхна, погледна Егранах и виновно се усмихна: не го ли е обидил с мълчанието си? Но скулпторът сам мълчеше, потънал в свои мисли, които се мяркаха върху красивото му лице, както отблясъците на огън върху околните скали.

– Егранах!

– Да?

– Все пак, откъде ме познаваш?

– Видях, когато те водеха окован през Деерлин.

– Та това беше преди шест години! Как можа да ме познаеш, аз не приличах на човек. С копия ме заставах да вървя и аз вървях без нищо да виждам – кръв заливаше очите ми... Желаях само да ме оставят да легна и да умра. Двата ми крака бяха счупени... а прекосих целия град... Сам не зная как.

Той обхвана лицето си в длани, под пръстите му оживя старата болка на белезите. После спусна ръце и тръсна глава:

– Добре, стига за това. А по-нататък, Егранах, какво има в кристалната книга? Вярно ли е, че там са всички истини на деинорите?

Сякаш не чул въпроса, Егранах се надигна и впери поглед в преполовеното от хоризонта слънце. Залеза пламтеше, разбъркал безтегловни слоеве разноцветни сияния към зенита, където вече просветляваше дискът на Зун – първата луна, луната на мъжкото начало. Скулпторът се беше прислонил до колоната и стройният му, тъмен силует се впечатваше във фона на залезното небе, като част от огромното черно съоръжение. Без да се обръща той попита:

– Защо така силно си искал да се срещнеш с мен, Ден Сир?

Ловецът се смути. Бяха изчезнали някъде всички точни думи. Помълча, събра мислите си и заговори:

– Аз... исках да те опозная, та ние... когато бяха живи моите

приятели и можех просто, без болка, да кажа „ние“ – много обичахме твоите скулптури, Егранах. Разбира се, няма човек, който да не ги обича, от селяните до господарите... Ти знаеш това. Но за нас те значеха много повече, Егранах, те бяха откровение, тези символи, които ни помагаша да се разберем един друг, ако не достигат думи или в думите не достигат истини...

Егранах го гледаше с любопитство.

– И какво намирахте в тях, Ден Сир?

– Движение! Това същото движение, което усещаме в себе си, но предадено с невиджана яснота, получи се така, че любовта към твоето изкуство ни събра заедно. В основата беше желанието... как да го кажа... с една дума, всеки от нас искаше всичко да стане друго – по-добро, по-съвършено, по-справедливо. То като че ли всеки човек поотделно иска това, а света кой знае защо става все по-грозен... И тогава се роди тази, всъщност, простичка мисъл: „така било е“ съвсем не означава „така ще бъде“. И ти без да присъствуваш между нас, със своите творения вече потвърждаваше, убеждаваше: има движение към ново състояние на нещата, има! Ние се учехме да виждаме с други очи, да виждаме не само днешното, но и възможности за промените му. Затова се стрях към тебе, исках да зная как е възможно такова съвършенство да е създадено от човешка ръка...

Той млъкна. Пред вътрешния му взор израстваха, напластяваха формите си една връз друга изумителните Егранахови скулптури. Най-често ги беше виждал по върховете на самотни хълмове, – многозначни, оживяващи при най-малкото движение на главата, при всяка крачка напред или встрани, неизменно вълнуващи всеки, който дори и случайно ги погледнал. Ден Сир се усмихна – виж ти, не се е вкаменила още душата ми щом се вълнувам даже при спомена за часовете прекарани пред изванията на Егранах.

– Що за сила... – бавно повтори Егранах. – Таз същата, Ден Сир. Тази същата тъга по „другото“, по следващото, както аз го наричам, състояние на нещата. Тя се мяташе в мен, гореше ме отвътре и аз се нахвърлих върху самотните скали, изкъртвах от лицата им излишните гримаси и те ме поглеждаха все по-ясно, разкриваха се като книги, в тях вече можеше да се чете, но за мен това беше малко. Така беше, ловецо Ден Сир.

– Ти знаеш даже, че съм от ловците.

– Какво да се прави, зная. Каза ми Норчар.

– Кой? – потресен извика Ден Сир.

– Норчар. И не се хващай за ножа. Не съм станал съюзник на твоя враг само защото съм бил редом с него на балкона на белия дворец, когато те водеха през Деерлин.

Скулпторът го гледаше със спокоен и леко насмешлив поглед. Смутеният Ден Сир свали ръка от дръжката на ножа и се засмя:

– Ето значи откъде си ме виждал. А и остри очи имаш. Как въобще попадна при Норчар? Също попътен вятър ли...

– Случаен. Норчар отнякъде е узнал, че пътувам край Деерлин и изпрати насреща ми цяла делегация. Бях уморен от дългия път и приех поканата, нощите в тези времена бяха опасни. Оказа се, че на Норчар му били нужни скулптури за новия храм и той ми предложи висока цена.

– Прие ли?

– Разбира се, не.

– Ти си отказал на Норчар и си жив?!

– Аз съм Егранах, – с равен глас отсече скулпторът.

– Добре, да оставим това, – бързо каза Ден Сир, – Ти беше започнал да разказваш за Кристалната книга...

Егранах отново седна до Ден Сир.

– Талиешом Сибоонай Фимоязоло'кай, – отчетливо произнесе той. – Ти знаеш ли точния превод на това название?

– Река, съединяваща времената на всички...

– Не, това е силтамския превод, много приблизителен. Те са се опитали да изгълкуват понятията ЗОЛО и КАЙ, но не са успели. Ето точния превод: „Извор на реката, съединяваща ЗОЛО и КАЙ“.

Ден Сир го погледна с недоумение.

– ЗОЛО – това е нашия свят и нашето време, – поясни Егранах.

– А какво означава „КАЙ“?

– Ето тук вече... Тука думи в нашите езици не просто не достигат, те просто отсъствуват. Може да се каже така: КАЙ е всичко.

– Какво... „всичко“?

– Ето виждаш ли? Да се каже „всичко“, значи да не се каже нищо.

Егранах направи широк жест, като че обхвана всичко наоколо – беедката, дърветата, хоризонта с догарящ залез – в своя символичен знак.

– Целият наш свят и всичко зад неговите предели се явява частица от Кай. Кай съдържа всички възможни светове.

– В езика на жителите от Небесния Лес има понятие за това...

– Вселена? Имало го е и при деинорите. Но Кай е по-широко. Вселената е безкрайна, но се поддава на измерване. Кай е наистина безмерен. Той съдържа в себе си всички вселени и всички времена, като в

едно с това е така материален както и достъпният ни свят. Ако ти би могъл да живееш в Кай, всички вселени и всички времена биха били достъпни за твоите сетива.

– Ти ме плашиш, Егранах.

– Наистина? С какво?

– Ами, ако правилно те разбирам... Кай с нещо прилича на божественото обиталище от свещенните книги.

– И тебе те плаши това сходство?

– Никога не съм се нуждаел от богове!

– И за теб е непоносима мисълта, че някъде съществува висша сила, която върховоди съдбата ти? Разбирам. И мен ме бяха обзели подобни страхове, когато за първи път се задълбочих в Кристалната книга. След това ми стана смешно. Представих си бога – тази жалка измислица на жреците, призвана да подреди безграмотните ни представи за света, – представих си бога в Кай. Знаеш ли колко жалък би изглеждал сред безчислените светове, всеки от които прилича само на себе си, всеки от които предлага ново знание, неподозирано до този момент. Нещастните ни богове с такъв непосилен труд са създавали нашия свят, а в Кай ти би могъл да твориш светове хиляди пъти по-сложни от този. Нима би пожелал да се посветиш на този мъничък свят, един от многото, да бъдеш негова висша сила? Не ми се вярва, Ден Сир!

Егранах млъкна, застина в мига на прекъснатото слово, с разперени ръце, сякаш наистина обгръщаше вселените на Кай. Ловецът млъчаливо го гледаше. Тръпки пълзяха към гърлото му. Никога не си беше представял, че мъж, а не жена може да бъде така красив.

Да твориш светове...

Да твориш своята мечта...

– И деинорите са намерили път към... Кай?

– Намерили са. Заминали са. Отплували са по реката, съединяваща Золо и Кай.

– Отгук?!

Егранах премълча, отговорът беше ясен. Ден Сир погледна нагоре. На фона на небето все още се откърояваше с по-плътната си чернота пръстенът увенчал колоните. Извор на Реката...

– И какво е станало с тях?

– Невъобразимо е за нас това. – каза с предишното си спокойствие Егранах. – Жалки думи за могъщество, съвършенство... Нима можем да вкараме в тях поне малка част от това, което са станали, а и защо да напругаме своето бедно въображение? Много скоро ще научим сами, ще

видим, ще чуем, ще бъдем.

Ден Сир залитна. Прилепи гръб към колоната и се взря в диска на Зун, чиято студена светлина все повече заливаше околността. Изтече зад хоризонта последният блик на залеза. Пълнолунието на Зун, „ден в нощта“... Когато Себенера достигне зенита и се слее със Зун ще започне... А какво ще започне? Ще се разтвори небето? И ще се надигне от океанските дълбини Стълбата на Боговете? Или просто ще се случи непонятно каквото?

– А ако не поискам?

– Нима някой те заставя насила?

Ден Сир се смути. Разбира се, трудно е да си представиш, че този черен Извор на Реката ще въвлича някого насила в света на съвършенството.

И колко е просто всичко, просто и страшно. Най-страшните мигове на загиващото въстание не бяха предизвикали в Ден Сир такова чувство на нерешителност и объркване – тогава имаше страх, понятен, човешки страх. Всички знаеха избора – бой до край или бягство, а тук – непредставимост. Затова пък сега една крачка дава това, което не биха могли да дадат хиляди бунтове. Не за един, не за двама – за всички. Та нали цял народ бе отплувал по тази Река...

– Ти можеш да останеш тук, Ден Сир, – неочаквано каза скулпторът; Ден Сир трепна и вдигна очи. – Само че кой знае защо, мисля, че няма да останеш. Познах ли?

– Не знам.

– А аз знам! Вече те познавам. Няма да се спреш на една крачка от другото, към което си се стремял цял живот. Няма да те изплаши непредставимостта на Кай. Ти го чувствуваш в себе си, Ден Сир!

– Да... – тихо каза ловецът, – ти ме познаваш вече...

Те мълчаливо се гледаха един друг, по-скоро един през друг и мислите им бяха сходни. После Ден Сир попита:

– Егранах, как все пак са достигнали до това, а? Как са се решили, какви са били, защо никой преди тях... а и след тях никой... Та те не са най-древния от народите.

– Да, не са най-древните. Но работата не е във възрастта. Те са овладяли своя разум с непостижима за нас сила... Впрочем за това трябва да узнаеш не от преразкази. Аз преведох текста на въведението в Кристалната книга... Това е писмо на императора на деинорите, властувал в онези времена, когато е станала Промяната. Ето, чети. Още има време

Ден Сир разгърна мекото руло. Върху тъмната повърхност на

Сиянието на реката

пергамента меко блестяха йероглифите с летящи очертания – почеркът на скулптора бе стремителен като изваянията му...

II.

ДО ВЕЛИКИЯ И СВЕТОНОСЕН БУАРГУ-ИЛИР, ЧИЯТО ВЛАСТ ОЗАРЯВА ГОЛЕМИЯ ЮГ, ОСТРОВИТЕ НА КОРАЛОВИЯ КРЪГ, ВСИЧКИ ВАСАЛНИ ГРАДОВЕ И ЦЯЛАТА ВСЕЛЕНА.

ОТ МОГЪЩИЯ И ЛЪЧЕЗАРЕН ДАН САМИНИК, РАЗПРОСТРЯЛ ГОРДОСТТА СИ НАД НЕБЕСНИЯ ЛЕС, ПОЛУОСТРОВА СЕВЕРЕН МЕЧ, СРЕБРИСТИТЕ ПОЛЕТА И ВСИЧКИ ВАСАЛНИ ГРАДОВЕ, И ЦЯЛАТА ВСЕЛЕНА.

Лъчезарни братко! Прости, че нарушавам покоя на душата твоя с този свитък описания от събития, които така внезапно нарушиха живота на държавата ми и целия народ деинорски. Ти трябва да узнаеш това. Преди единадесет дни от полуострова Северен меч пристигна вестоносец и донесе вест необичайна и страшна, която смути умовете и спокойствието в моя дворец погаси. Разказа той, че странна светлина е озарила втората нощ от новолунието на Зун, а след това сияеща стрела сто ръста височина от небето паднала. Спомних си аз, лъчезарни Буаргу-Илир твоите думи по време на последното гостуване. Тогава ти сподели мисъл, че следва да намаля любопитството на сърцето мое, да не се стремя да узнавам тайните на света ни, да не търся други светове в небето около далечните слънца, които в бездната нощна мигат. Тъй като упоменатото е тайна на боговете и ни един смъртен не знае как да я използва, а и да знаеше, не би произлязло от това благо защото известно е, че даже божие то благоволение е гибелно за смъртните, а това което е за боговете благо, за смъртния може да стане меч огнен. С това привърши нашият разговор и спомних си аз за него, когато чух вестоносеца, и страх обхвана душата моя. Но този страх с друг се смени, когато влезе при мен главния жрец Чиер-Иер, който подробно бе вестоносеца разпитал. И съобщи ми Чиер-Иер, че стрелата тази не е знамение божие тъй като е веществена и излъчва прохлада. Тогава разбрах аз, че тя е творение на ръце човешки – защото от мълнии и светлина биха я направили боговете. Разбрах и това, че не напразни са били моите усилия да търся други светове в небето.

И ужасих се аз: велико трябва да е било могъществото на тези, които път между звездите намират. Тогава заповядах войската..."

Ден Сир с труд откъсна погледа си от ръкописа. Самосветещите йероглифи го омайваха. Нещо в тяхната линия се отличавахе от привичното и това действуваше отвъд основния смисъл. Егранях беше успял да вложи в контурите на писмовния знак втори силует, разказващ зрително видение! И през текста Ден Сир започна да вижда...

...като че ли от огромна височина каменистата пустиня заляна от пурпура на Себенера и тънко очертания сърп на Зун... По-близко, пониско! Като огромен червей пълзи армията на деинорите между редки каменни стълбове. Облаци прах се издигат даже над шлемовете на конниците, даже над главите на Зверовете – грамадни гущери, дресирани за работа и битки. Тихо се полюлява паланкинът върху гърба на императорския звяр, а вътре тече тих, напрегнат разговор, пронизан от страх и предчувствия...

„...и каза ми жрецът на жреците: «Нима не се боиш, лъчезарни, Дан Саминик? Това, че в очите ти няма ни капка страх безпокои моя разум. Знам възраженията твои: нали имаме бързи коне и могъщи, неуязвими зверове, владеем ние тайната на Кристала, слънчевия лъч в лъч смъртоносен превръщащ, имаме и балисти, хвърлящи делви с огън неугасим...»

Прекъснах го аз: «Позна ти мислите ми Чиер-Иер, но и аз твоите отгатнах. Ще кажеш ти, че има предели за силата наша, че можем да изгорим всяка крепост, да сразим с лъчи кристални и най-силната войска, но не е в силите наши да построим стрела сто ръста висока, която път между звездите да знае. И по-силни от нас са тези, които могат това. Чуй сега какво ще ти кажа. Няма в очите мои страх, тъй като съм научен да го скривам. Но и капка смелост няма в моето сърце. Страхувам се от тези, които са вътре в стрелата летяща – а може би не стрела, а кораб трябва да я наричаме, защото сама се движи и път си намира, а не от лък излита. Страх ме е да воювам със създателите й, Чиер-Иер, но още по-страшно е да ги оставя на воля в сърцето на земите наши.»

И замисли се над моите думи жрецът на жреците, лъчезарни братко. Нито дума не проронихме до края на пътя, отдадени на мисли тревожни.

Пристигнахме с изгрева и веднага заехме позиции. Странно изглеждаше стрелата в пустинята – чужда и естествена едновременно. Стояхме дълго и дълго разглеждахме формата ѝ изумителна, самото движение към небето възпълтила. И никакви признаци на живот. Започнахме ние стрелба с балисти и земята на двадесет крачки около стрелата стопихме, но тази грамада се обгърна в сияние и във въздуха увисна. Тогава видях аз, че слънцето е вече доста високо, отворихме ние огледалата на Кристалите и забихме в бронята на небесния пратеник едновременно осем лъча. Разсичаха те бронята на небесния пратеник, но тя като жива кожа веднага зарастваше. Заповядах да се увеличи броя на Кристалите, но не успяха да изпълнят указа ми, тъй като стрелата нанесе ответния удар свой.

Прости, лъчезарни братко, че са така бедни словата и безпомощен стремежът ми да разкажа безподобното. Замъглиха се очертанията на стрелата – така трепти мечът, когато го пуснеш след добро сгъване. После дойде звукът. Разбери словата ми правилно, лъчезарни Буаргу-Илир. Никаква вреда не идваше от този звук. То беше музика велика и в същото време нежна, тя се извишваше около нас и сякаш виждахме нейните движения. Като че ли небесният купол се разшири от гъвкавата сила на този звук. И не приличаше тази музика на мелодиите с които услаждат слуха нашите дворцови музиканти, угодно следящи израженията на лицата наши. Не, възшебната музика на стрелата правеше всички нас равни – воините, робите, и мен, владетелят техен! Зная, кощунство ще бъдат за тебе словата ми, но така беше, лъчезарни братко. И не искаше тази музика да ни унизи, тя просто беше над нас. Стояхме ние, застинали под слънцето, слушахме, и не разбирахме в кой миг е започнал вторият удар. Отначало изглеждаше, че във въздуха се появяват статуи. След това разбрах, че не статуи е било това, но как да ти опиша видяното? Имаше образи на нищо не приличащи или по-скоро на всичко по света наподобяващи. Възникваха те пред всеки от нас в движения сложни и непрередаеми, и всички чувства докрая усещания изпълниха. Само за миг възникнаха образите и изчезнаха. Но оставаха в нас, като че ли кристален лъч ги изгаряше върху вътрешната страна на черепа. И бавно сложих аз мечта си в ножницата. Кънтяха в ушите ми вихри от тази музика странна, макар и замлъкнала, и ясно наоколо ставаше, че всичките ние – и воини, и конници, зверове и жреци, а и аз

Дан Саминик – жалки сме всички! И нямаше в мислите мои ненавист, ни гордост, ни ужас. Обърнах се аз и закрачих към своя звяр без да кажа ни слово. Без заповед моите воини прибраха оръжие, разглобиха огледалата на кристалите, престоиха се в походна колона и само час след това блестящата стрела започна да потъва зад гърба ни в трептящия зной на хоризонта.

Седахме ние с Чиер-Иер в паланкина, един друг се гледахме и мълчахме. Виждах в очите му отблясъци на онези образи и разбирях: отпечатани са те в паметта ни завинаги. Всеки от тях съдържаше истини неизчислими и в сравнение с тях животът мой се превръщаше в безпомощна детска лъжа пред погледа на мъдрец. Да, жалък бях аз, лъчезарни братко и гордостта ми смирено отстъпваше. Ако в гората те нападнат кучета подивели какво би направил, за да не оскверниш бойния си меч с нечистата им кръв? Шепа храна им хвърляш и те ненавистта си към теб забравили се нахвърлят върху нея. Стори ми се, че така и с нас постъпиха, с презрение и безразличие ни хвърлиха две шепи светлина и истини, тъй както във Века на боговете две шепи небесен нектар сто хиляди гладни са нахранили.

А след като се върнахме в двореца, в покоите мои дойде Зун Себенера, воин мой и приятел, с мъдрост превъзхождаща много мъдречи. Великият мой баща го беше намерил от жажда умиращ в пустинята преди петнадесет години, когато нашата войска разби армията на император Гобетор. Не обичаше да разказва за миналото свое мъдрият воин, но започна между нас странен и тежък разговор в който узнах, че той е бил придворният поет на Гобетор, същият този поет, който носи имената на двете ни луни и чийто поеми и песни всички помним с голяма възхита. И каза ми тогава Зун Себенера:

«Напускам те Дан Саминик. Не допускай гняв в сърцето си, изслушай ме и ще постигнеш решението мое. Тогава, в пустинята, когато всички тръгнаха обратно и обърнахме гръб към небесната стрела, аз се отделих и отидох до нея. И срещнах се там с повелителите нейни, опитах се да говоря с тях и получих отговор. Няма да разказвам за тези беседи, Дан Саминик, дълъг ще бъде такъв един разказ, а и нищо не би дал. Нима можеш ти да опишеш мимолетните образи с които ни сразиха пришълците? А и времето ми е малко, защото скоро отлитат те, а и аз с тях, Дан Саминик».

«Повече не си ми приятел и съветник, – казах му аз. – Можеш да отлиташ щом си способен да ме изоставиш в самота и болка сега, когато така силно е развълнувано езерото на душата моя! Но кажи поне защо са долетели, защо им е било нужно да ни ослепят с шепа милостиня от безмерна съкровищница на духа, която имат? Нима истински богатия с най-велика мъдрост би се издевал над бедните духом – защото такива сме ние пред тях?»
И разказах му аз своята притча за дивите кучета в гората.

Отвърна ми с тъжна усмивка Зун Себенера:

«Навярно не си представяш как ме радват словата твои, Дан Саминик. Защото виждам аз, че по друг път е тръгнала душата ти. Изслушай ме до края...»

И той ми каза, че грешка е моето сравнение за кучетата и шепата истини. Оръжие, оръжие сме изпитали ние върху себе си. Но друго, обратно на нашето.

«...та какво прави оръжието наше с враговете ни, Дан Саминик? – мълвеше Зун Себенера. – Разсича го, разчленява врага жив на множество прости, неживи неща – месо, кръв, кости – и с всеки изминат ден все повече се разпадат те, докато се смесят накрая със земята. Ето това прави нашето оръжие. А тяхното? Не прави ли то простият до невежественост враг по-мъдър, не вселява ли в него доброта и разум, издига го достатъчно високо, за да може да види нелепостта на стария си път? Помисли, Дан Саминик, измислил ли е някой досега по-човечен способ да отблъсне врага си?»

И още мълвеше Зун Себенера:

«Дълбоко се лъжеш, Дан Саминик, ако мислиш, че те оставям самотен. Още не си се избавил от мерките стари и по прежнему считаш, че всичко освен тебе самия е прах под краката на вечността. Помисли колко от твоите воини под удара на това оръжие попаднаха? А то е безпристрастно и поразява всички еднакво. Да, наистина ти живееше в страшна самота, затова и станах приятел твой. Сега повече не съм ти необходим. Сега в самотата навлизам аз, Дан Саминик, тъй като никога няма да дорасна до истината, която за тях е всекидневно подвластна!»

И отвърнах аз: «Защо трябва да отиваш Зун Себенера, защо се обричаш на тежка участ, на заточение в неизвестността? Защо не оставаш с нас, да търсим новия път заедно?»

Положи ръце върху моите плещи Зун Себенера и каза:

«Млад си още, Дан Саминик, отскоро си на престола и не е отровена още душата ти с престъпленията на властта. А аз съм стар и което е по-лошо – вече сломен. Много години ме разрушаваха тези, които превъзнасяха поемите мои. С награди и почести искаше Гобетор да изтръгне от моята душа това, което бе изчезнало от неговата. Но по-силна от императорската се оказа моята душа. Тогава привлече ме Гобетор със славата на велик воин – пълководец в армията си ме направи. Наследил бях от прадедите си бойното изкуство и още от първите боеве се отличих. И още в първите боеве умря поетът Зун Себенера, приятелю мой, Дан Саминик! Защото аз, живота безмерно обичащ, убивах, и смъртта на моите жертви, съединена със злобата на Гобетор все по-тежко разболяваше душата ми. Така се излъга Гобетор, защото той искаше да ме направи свой поет, а ме направи само свой воин, Дан Саминик, знаеше, че тетивата на лъка не трябва да се обтяга повече от допустимото – не издържа стоманата. И дойде нощта, когато тетивата на моята душа се скъса със звук на строшен меч; отидох аз при Гобетор и да го оскърбявам започнах, та дано със смърт ме накаже. И произлезе между нас зъл разговор, защото изрече Гобетор слова страшни и грозни: че няма по света доброта и дружба, че с война завършва всеки мир, а всяка любов – с предателство. Напомни ми императорът как ме напусна моята любима, макар че обезсмъртих нейното име в поемите си. И каза той, че само между животните още се среща мир и любов и че по-ниско от животните стоят хората, които боговете някога са създали за развлечение и са забравили за това. Че поезията ми не е нищо повече от маска върху страха за богатството, почестите и славата. Възразих му аз, че лъжа произнася устата му и своите страхове на мене приписва. Напомних му и думите на Колдарай: «Няма да се излекуваш от своите болести, дори ако ги припишеш на съседа си». И казах му още, че хората се менят и именно това го плаши, и затова се мъчи да сломи тези, в които промяната се чувствава най-силно. Озверя тогава Гобетор, с нож върху мен се нахвърли, но отбих аз удара и острието попадна в гърлото му. Избягах аз в пустинята без пътя да зная, без храна или вода да имам. Спаси ме, както знаеш, баща ти. За щастие или нещастие, не знам. Но и от него скрих аз истинското си лице, като малък съименник на великия поет се представих. Но всъщност истина казах, тъй като мъртъв бе в мене поетът!»

Замлъкна Зун Себенера, аз също мълчах и дълго стояхме така. После той каза: «Сега аз си тръгвам, Дан Саминик. Най-силно ранен бях от оръжието на пришълците, защото възкреси то в мен поета, предал и поезията, и себе си. Нямам право с вас да остана, трябва да изкупя своята вина. И моята самота сред пришълците ще бъде наказание и изкупление, тъй като много неща трябва да сътворя там!»

Прегърнах го аз и заплаках за пръв път след детството: «Върви, Зун Себенера!»

Тръгна той към вратата, но аз в желание да го задържа поне още миг попитах: «Каж ми още нещо, Зун Себенера, защо са кацнали те при нас?»

Отвърна поетът: «Знаеш, че се случва буря да откара наш кораб до остров, чийто жители никога не са виждали такъв плавателен съд. И в страх ще гледат те как екипажа поправя мачтата. А когато корабът отплува всички ще сметнат, че боговете на морето са им гостували за кратко...»

Тъй каза той, засмя се и завинаги напусна моя дворец. Скоро изпращачите му ми съобщиха, че небесната стрела е отлетяла, а заедно с нея Зун Себенера.

Как мислиш, лъчезарни братко, защо те взеха със себе си поет, а не император?

Много дни след това избягвах човешки погледи. Бродех по коридорите на двореца си, за пръв път почувствавах колко обременителни са тежките знаци на властта. Взимах в ръце инструментите на прогонените вчера музиканти, но не ми се подчиняваха стройните, гъвкави звуци, което ми причиняваше болка. Но даже и да бяха достъпни за мен, нима бих могъл да изсвирия този първичен, преливащ се звук, който и до днес кънти в душата ми? Ръцете ми се вкопчваха в чука и резеца и неумели следи върху мрамора оставяха. Не можех да разбера защо не ми се отдава да възпълтя в мрамора огромната вълна от образи, която се надигаше в мен. Захвърлях инструментите и плачех – аз, повелителят на цялата Вселена, плачех! Помисли, Буаргу-Илир не е ли смешен за Вселената начинът по който ние с титлите си властвуваме?

Прав, стократно прав беше Зун Себенера: неизвестното оръжие ни направи равни по сила и мъдрост на духа, и мнозина срещях аз в опитите си да възпълтя върху хартия и метал, камък и звук онова ново, което освети тъмния хоризонт на времето;

разбрахме ние, че не трябва само да чакаме светилото да изгрее, а и сами трябва към него път да търсим!

Лъчезарни, Буаргу-Илир! Виждам лицето ти, докато четеш този свитък. Виждам по него смут и озлобление, виждам: възмутен си ти от кошунственото послание мое до теб – властителя над цялата Вселена. Прости ми ако съм внесъл объркване в твоята душа, защото знам, доволна е тя от съдбата. Но мисля, че добре е да узнаеш всичко от мен, защото рано или късно ще допълзят до тебе лъжовни слухове и ще те наведат на мисълта, че е загубил Дан Саминик светлината на своя разум. А след такава мисъл, втора обезателно ще дойде: Добре би било армия да пратя, ред да въдвори в земите деинорски. Искрено те съветвам, лъчезарни Буаргу-Илир, не прави тази погрешна крачка, защото всеки твой ред би бил насмешка над свободата ни...“

III.

Ден Сир вдигна невиждащите си очи, понечи да свие пергамента, но се спря. Още един път плъзна поглед по редовете – древният свят не го пускаше. Бавно се стапяха, потъваха в паметта контурите на хипнотичните йероглифи. Той погледна към Зун – рязката, студена светлина го удари в зениците и всичко възвърна своята реалност. Пергаментът се сви на руло сам.

– Егранах! Станало ли е всичко това наистина? Не ми го побира умът...

Ден Сир замлъкна, защото забеляза изгрялата Себенера. Колко време е бил потопен в тази легенда!

Легенда?

– Първия път и аз усетих същото, – каза Егранах. – Пришълци от други звезди, оръжие, поразяващо с мъдрост... Трудно е да се приеме всичко това. Но било е, Ден Сир! Уверен съм!

Ловецът мълчеше, като галеше с груби пръсти мекото руло. Жалко, че този ръкопис не му беше попаднал преди шест-седем години. Може би тогава не би направил много от грешките. Или... направил би други? Та тук е само първото стъпало към другото, по-висшето разбиране. Да се опита да приложи това първо стъпало към днешния живот, да го пробва върху себе си, кой знае с каква цена би се наложило да плаща такъв прибързан опит? Той погледна Егранах. С нещо скулпторът му напомняше и на Дан Саминик, и на Зун Себенера. А и как не? Ден Сир се засмя. Та нали йероглифите на тези образи бе рисувал сам Егранах!

„Ех, скулпторе, скулпторе, не си така безстрастен, както изглеждаш! Има в теб и тщестлавие, и самолюбие. Толкова по-добре... Така поне на човек приличаш, не на изваяние...“

– Чуй, Егранах... а, между другото вземи свитъка.

– Защо? Остави го тук, той повече не ни трябва.

– Не ни трябва? Е да, правилно...

– Ти искаше нещо да питаш.

– Да! Какво имаше по-натък в Кристалната книга? Ето за това, например, – той удари с длан по колоната.

– Разбираш ли... – Егранах се замисли, – Кристалната книга е огромна. Какво има по нататък? По-добре питай какво няма. За да се разбере всичко, би трябвало да бъде четена цял живот и то не от един

човек, а от цял народ. А и едва ли би стигнал живота на едно поколение. Ти прочете само началото, а от началото до това, – той също докосна колоната – има около хиляда години. А Кристалната книга се състои от триста и седемдесет фолианта, Ден Сир. Аз загубих две години, и то за повърхностен прочит. Ти ме пита как деинорите са достигнали новото разбиране. Наистина, за тях в началото е била Стрелата. Но това не е задължително. Със своето „оръжие“ Стрелата неимоверно е ускорила тяхния растеж... Щом си бил в Небесния Лес, би трябвало да ти е ясна думата „исторически ход“, нали?

– Да, разбира се.

– Та ето, ако се направи опит да съпоставим историята като верига от непрекъснати промени, може да се предположи, че с всички народи рано или късно се случва нещо подобно. По естествен начин. Само че е необходимо невъобразимо много време. Единствено при деинорите този път е съкратен до часове в сравнение с десетилетия.

Ден Сир стисна юмруци до болка.

Та Егранях... дава ли си сметка за цялата жестокост на своята правота? Като ехо от неговите думи се върнаха мислите, толкова години измъчвали Ден Сир. По друг път беше дошъл той до разбирането на безжалостно бавния исторически ход – размишленията за трагичния край на деерлинския бунт. Та нали същите предания за деинорите и удивителната красота на тяхния живот го подтикнаха някога към този бунт. Да, разбира се, всичко би станало и без него, не от добро бяха тръгнали селяните срещу своите феодали. Но нали той, Ден Сир, застана начело! Времето за пътя на деинорите е някаква жалка минута от часовника на вечността... А той искаше да успее за по-малко от секунда. Гибелна се оказа мечтата му на проверка – давайки смисъла на неговия живот той отнемаше живота на други. И с това се обезсмисляше. И какво? Въвлече във въстанието, във взрива на надеждата тези хора, които цял живот бяха в сивия мрак на безрадостното ежедневие. И ги погуби. Не му достигна чуждозвездното разбиране на световните закони, което владееха деинорите. Отзвучи само идваха до него и по тях се бе опитал да композира велика музика. И ясно защо нищо добро не можеше да се получи.

– И не се получи. – промърмори ловецът.

– Какво каза?

– Нищо... просто така.

Ден Сир отново погледна колоните. Ето го! Великото разбиране, великото знание...

Да твориш мечтата си, да изменяш света по нови закони... Крачка в

щастieto. Само една крачка.

Изведнаж си спомни думите на Егранах, казани толкова неотдавна, само преди час: „Нима би ти се приискало да се занимаваш с този мъничък свят, един от многото...“ Прекрачил е натам, в мечтата, народът на деинорите, а той, Ден Сир? Егранах? Е, Егранах е решил – за себе си. На него явно не му се занимава с този малък свят. А и на Ден Сир, също като че ли не му остава много – мъртви приятели, изгубена надежда, разкъсваща отвътре вина – в какво да се вкопчи?

„В какво? Лъжеш, Ден Сир! Отдавна да си прерязал гърлото си ако нямаше още от мечтата! Не, Егранах, по-късно ще се срещнем в Кай. Сърбят още старите белези, не е минала болката. Загинаха приятелите, но не са забравени нито песните на Крудем, нито картините на Хок Хок!“

– Ти какво, Ден Сир? – ловецът трепна и погледна скулптора. – Колебаш се? Никога не бих помислил...

– И правилно, че не помисляш. Не е колебание това. Не е това колебание.

Егранах разбиращо се усмихна.

„Как всичко разбираш, Егранах. Гледаш през повърхността – и виждаш дълбочината, и няма преграда за твоята мъдрост? През хората виждаш, а самите хора забелязваш ли?“

Той мълчеше неподвижен, само следеше Егранах с поглед. Скулпторът мереше с крачки площадката и в движенията му нямаше спокойствие.

– А твоите скулптури, Егранах? – изведнъж попита ловецът.

– Какво моите скулптури?! Аз отдавна не вая. Това не беше нужния път – тук е необходимият път!

– Нима ваенето пречеше на твоя път?

– Всичко това е вече назад, Ден Сир! – в гласа на ваятеля се прокрадна раздражение. – Аз вървя по-нататък.

– Значи затова отказа на Норчар.

– Разбира се, затова!

– А как мислиш, защо неумолимият тиранин ти прости отказа? Той никому не е прощавал.

– Вече казах: Аз съм Егранах!

– Не е отговор това! Защо?!!

Скулпторът мълчеше вперил внимателен поглед в Ден Сир.

– Защото не посмя, – бавно започна ловецът. – Защото ако те беше убил, щеше да започне метеж, в който щяха да бъдат убити не само

простите люде, но и много от аристократите, мъдреците, даже някои от придворните му. Прав ли съм?

– Да допуснем, – студено отвърна скулпторът.

– Прав ли съм или не?

– Прав!

– Ти си жив чрез любовта на хората, Егранах.

Скулпторът се разсмя с тих изкуствен смях.

– Добре, Ден Сир. Разбирам те прекрасно. Само че не е ли късно да започваме спор? Той е интересен – с удоволствие бих поговорил, но няма време. Разбери – само след няколко минути Реката ще потече. И ще отплуват тези, които навреме слезат от пристана.

Той посочи двойната сянка на пръстена пълзяща по постаментата. Синкавата и пурпурната сенки почти се сливаха с дъгата йероглифи.

– Да, разбира се, – промърмори Ден Сир. – За теб разбира се спорът е говорене. Един интересен спор...

„А ние? – мислено довърши ловецът. – Интересни ли сме ти ние, хората? Несъвършени сме – не виждаш между нас съвършенство, а да го търсиш заедно с нас, не искаш. За тебе всяко колебание има едно име – страх. Ти не се страхуваш – ти си мъдър. И това, което Норчар не посмя да направи – да те отнеме от света – ще го направиш сам! Добре, ще поспорим, Егранах. Ще дойде време и аз да прекрача в Кай. И то не сам! Кога беше следващото слияние на луните? След осем години? Има време още веднъж да опитам мечтата си!“

Последните думи той каза на глас. Художникът трепна.

– Прощавай Ден Сир, но има нещо, което не ти казах. Не мислех, че има значение. На нас двамата много ни провървя, че сме тук именно днес. Наистина аз знаех и бързах със всички сили... За последен път ще тече Реката днес, Ден Сир.

– Откъде знаеш? – глухо попита ловецът. Думите на Егранах още не бяха смисъл – беше ги усетил като удар в лицето.

– От Кристалната книга, разбира се. Там е описан законът, по който се отваря Изворът. Той е свързан с нещо отвъд пределите на нашия свят, с какво именно – не разбрах, а и време нямаше да изяснявам. Цикълът е свършил. В извора повече няма да има вода, Ден Сир...

Бунтовникът млъкна. Като че ли черните колони се бяха срутили отгоре му. Ако всичко това е за последен път – тогава прав е Егранах – всички колебания имат едно име. Погледна нагоре. Почти се бяха сляли Зун и Себенера, луните на мъжкото и на женското начало; осем години мъжът Зун и жената Себенера се догонват, обречени на разлъка от

древната легенда...

„Не, прав се оказва Зун Себенера...“ – спомни си Ден Сир, – „неизвестното оръжие ни направи равни по сила и мъдрост на духа... освети тъмния хоризонт на времето; разбрахме ние, че не трябва само да чакаме светилото да изгрее, а и сами трябва към него път да търсим!“

Ето, Зун вече обгръща в синкав пръстен пурпурния кръг на Себенера... И пламна нова светлина, меко сияние, което се закълби в средата на черния пръстен. От постаментата изчезна сянката която покриваше дъгата йероглифи. От мъгливото светлинно кълбо надолу падаше широк конус лъчи, които караха постаментата да свети с невъзможна, черна светлина! А нагоре... нагоре изтичаше тънък лъч, загубен право в небето. Реката... Изворът.

– Това... Тя ли е?

– Тя... Реката! – също така пресипнало отвърна Егранах.

Почти едновременно отстъпиха назад. Меката светлина измени всичко наоколо неузнаваемо. Ловецът се улови, че напряга слух, но тишината беше пълна, нечовешка и мъртва. Нещо труднопоносимо имаше в това беззвучие на светлината. Изглеждаше, че не е възможно да звънти въздухът, напрегнат до предела на неосезаема твърдост; а ветрецът все така подухваше косите им, само дето не се чуваше шумоленето на гората и виковете на нощните животни. Може би тези звуци гаснеха до границите на сиянието?

– Никога не съм си го представял така, – каза Егранах. Ден Сир рязко се обърна към него, художникът също, и те, точно както при първата среща се гледат един друг и всеки един е осветен от сиянието на Реката, макар и от различни страни, и отново се опитват да надникнат един друг в очите си, но виждат само чернотата на зениците...

– Е какво, Егранах, – каза ловецът. – Ето я твоята Река.

И без да каже нито дума повече се обърна и тръгна по пътя, като настъпваше дългата си, скачаща по плочите, сянка. Едва на първия завой се поспря и хвърли последен поглед към Извора на Реката. Стори му се, че там – в светлинната скулптура вижда знака на човек, но скоро и светлината угасна.

– Броят на щастливите се увеличи с още един, – промърмори Ден Сир. – Само че... ще съумееш ли наистина да бъдеш между тях, Егранах? Ще дораснеш ли до тази истина, с която те са родени?...

* * *

Още дълго тук нищо не се промени. След това прахът все пак

започна да взима своето – тънък слой покри червените плочи безсмъртните колони и пръстена, в който никога повече не блесна светлина. Лианите, поддържащи висящия мост, сляха въздушните си корени в непроходим гъсталак. И хората престанаха да ходят там дори от любопитство.

Те ходеха по своя свят, който кипеше, мятеше се, успокояваше за да избухне отново в кладите на нови човешки страсти. Светът живееше, накъде дълбоко в него умираше от старост един път водещ към странно и непонятно творение.

Само от време навреме сянка на летящ звяр го прекосяваше, безшумна и безплътна, готова винаги да изчезне, като че ли се е мушнала в някоя от безбройните пукнатини.

КРАЙ

© 1981 Атанас П. Славов

Източник: <http://www.fantastika-bg.com> (през <http://sfbg.us>)

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/96>]